

LAPORAN PENILAIAN DAN PENGENALPASTIAN BIODIVERSITI

OGOS 2022

**LADANG ASPA :
SUNGAI JERAM**

Disediakan oleh : Green Orbis Environmental Sdn Bhd
Disediakan untuk : Amanah Saham Pahang Berhad (ASPA)

ISI KANDUNGAN

ISI	MUKA SURAT
1.0 RINGKASAN EKSEKUTIF	2
2.0 SKOP LAPORAN	2
3.0 KAWASAN KAJIAN PENILAIAN	3
4.0 OBJEKTIF	7
5.0 METODOLOGI	8
6.0 PENILAIAN DAN DATA KAWASAN SENSITIF BIODIVERSITI	9
7.0 PENEMUAN	10
8.0 REKOD KONFLIK HIDUPAN LIAR	20
9.0 PELAN PENGURUSAN BIODIVERSITI	21
10.0 KESIMPULAN	25

1.0 RINGKASAN EKSEKUTIF

Penilaian dan pengenalpastian biodiversiti ini telah disediakan untuk Amanah Saham Pahang Berhad (ASPA) di Ladang ASPA Sungai Jeram, selaras dengan keperluan pensijilan Minyak Sawit Lestari Malaysia (MSPO).

Penilaian ini adalah untuk mengenal pasti spesies biodiversiti yang terdapat di persekitaran dan memastikan semua aktiviti perladangan dilaksanakan melalui kaedah pengurusan biodiversiti yang mampan.

2.0 SKOP LAPORAN

Penilaian dan pengenalpastian biodiversiti adalah komponen penting untuk pembangunan dan membuat keputusan dalam pengurusan ladang kelapa sawit. Laporan ini akan menjadi bukti komitmen syarikat terhadap keperluan dalam memahami kepentingan dalam pengurusan biodiversiti. Frasa 'biodiversiti' bermaksud kepelbagaian hidupan di Bumi sama ada flora atau fauna yang mengandungi semua hidupan dalam ekosistem, termasuklah hidupan laut. Penilaian biodiversiti sentiasa digunakan untuk mengukur kesihatan sistem biologi.

Bilangan dan kepelbagaian tumbuhan, haiwan dan organisma lain yang wujud dikenali sebagai biodiversiti. Ia adalah komponen penting dalam alam semula jadi dan ia memastikan kemandirian spesies manusia dengan menyediakan makanan, bahan api, tempat tinggal, ubat-ubatan dan sumber lain kepada manusia.

3.0 KAWASAN KAJIAN PENILAIAN

Butiran di bawah menunjukkan maklumat kawasan ladang yang terlibat dalam penilaian biodiversiti ini seperti di **Jadual 3.1**.

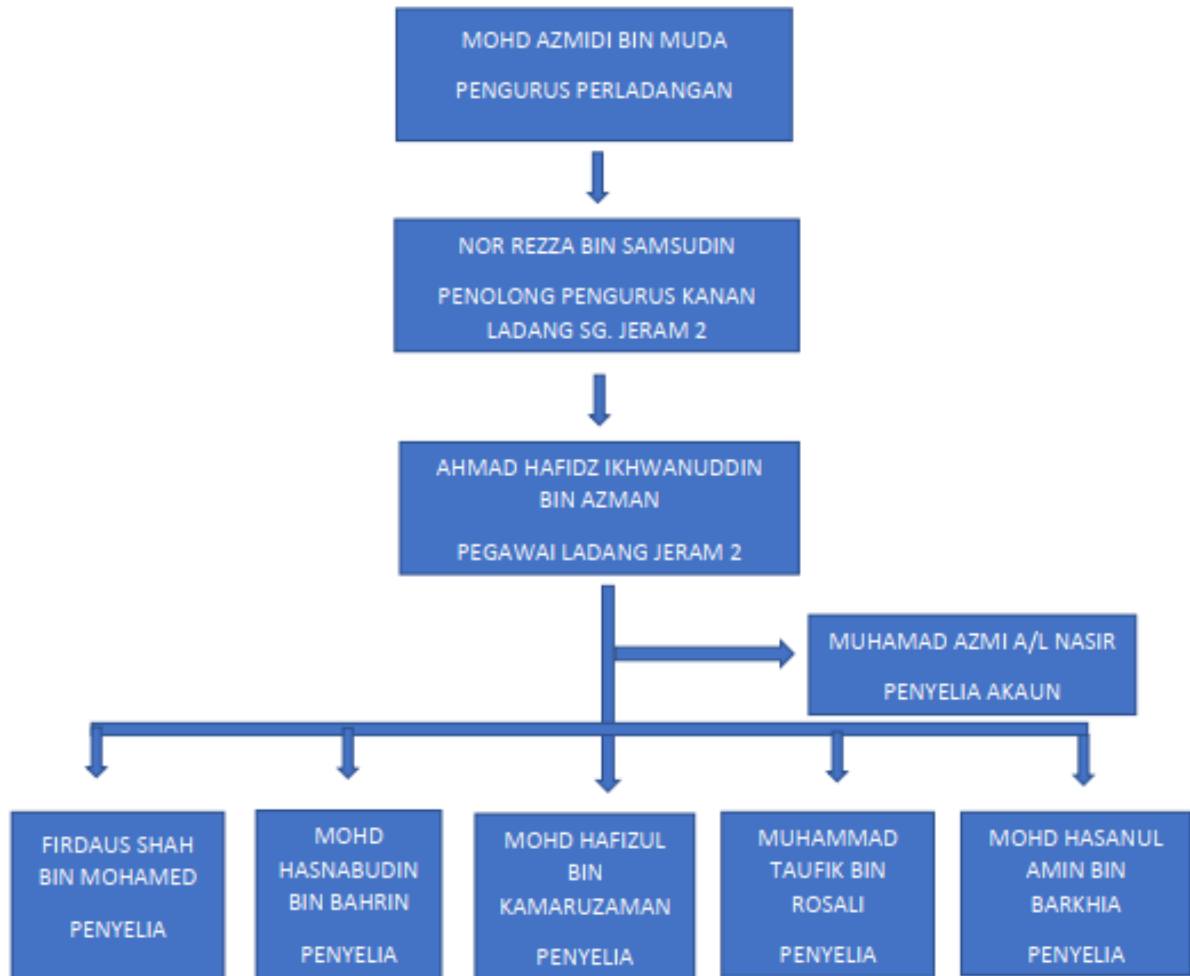
Jadual 3.1 : Kawasan Penilaian Biodiversiti

ASPA	Alamat	No. Tel.	Kawasan (ha)
Sungai Jeram	Ladang ASPA Sungai Jeram, Mukim Keratong, Bukit Ibam, 26700 Muadzam Shah, Pahang.	014-518 3589	4452.87

Ladang ASPA Sungai Jeram

Ladang ASPA Sungai Jeram ditubuhkan pada tahun 2009. Penubuhan ladang ini bertujuan untuk membantu penduduk khususnya orang Melayu dan Bumiputera. Bertempat dalam daerah Rompin, ladang ini mempunyai keluasan sebanyak 4452.87 hektar dan terbahagi kepada dua bahagian ladang iaitu Ladang ASPA Sg Jeram 1 dan Ladang ASPA Sg Jeram 2. Bagi Ladang ASPA Sg Jeram 2 khususnya, luas keseluruhan kawasan adalah sebanyak 2012.162 hektar dimana luas kawasan berhasil adalah sebanyak 1622.093 hektar. Kawasan berhasil pula terbahagi kepada dua tanaman komoditi utaman iaitu kelapa sawit dan getah. Luas kawasan kelapa sawit terbahagi kepada dua bahagian iaitu kawasan pokok sawit matang sebanyak 1111.688 hektar dan kawasan sawit tidak matang sebanyak 80.341 hektar. Manakala, keluasan kawasan penanaman pokok getah adalah sebanyak 430.064 hektar.

Bandar terdekat bagi ladang ASPA adalah bandar Muadzam Shah dengan anggaran jarak perjalanan dari ladang ke kawasan bandar Muadzam Shah sebanyak 50 kilometer dan terdapat kawasan perkampungan di sekitar kawasan ladang iaitu Kampung Ganoh. Ladang ASPA Sg. Jeram 2 mempunyai Sembilan (9) orang kakitangan di peringkat pengurusan (rujuk **Rajah 3.1**). **Jadual 3.2** menunjukkan keluasan kawasan ladang beserta peta kawasan lading di **Rajah 3.2**.

Rajah 3.1 : Carta Organisasi Staf Ladang ASPA Sg. Jeram 2

Jadual 3.2 : Keluasan Ladang ASPA Sg. Jeram

CROP	FIELD	YEAR	MATERIAL	HECTARAGE	PLANTED HECTARAGE
OIL PALM					
MATURE	M	2011/12	DxP (CH)	63.609	5.72
	N	2011/12	DxP (CH)	174.977	15.74
	O	2010/11	DxP	233.885	11.62
	P	2011/12/15/16	DxP	233.085	11.58
	Q	2012/13/15/16	DxP	212.577	10.56
	R	2012/13/15/16	DxP	193.555	9.62
			TOTAL	1111.688	
INMATURE	K	2015/16	DxP (CH)	36.163	1.80
	L	2015/16	DxP (CH)	44.178	2.20
			TOTAL	80.341	
RUBBER					
MATURE	K	2010/11	CLONE 2,000 SERIES	200.548	9.97
	L	2011/12	CLONE 2,000 SERIES	121.835	6.05
	M	2011/12	CLONE 2,000 SERIES	107.681	5.35
			TOTAL	430.06	
NEW CLEARING					

NURSERIES	0.00	0.00
TOTAL PLANTED/TO BE PLANTED	1622.093	80.61
BUILDING/ROAD/RIVER	30.740	1.53
DUSUN BUAH-BUAHAN	0.00	0.00
VACANT/HILLY AREA	359.329	17.86
TOTAL AS PER TITTLE	2012.162	100.00

4.0 OBJEKTIF

Objektif penilaian adalah;

- i. Untuk mengenal pasti spesies flora dan fauna yang hampir terancam, terancam dan hampir pupus serta yang dilindungi di bawah undang-undang negara;
- ii. Mewujudkan pelan pengurusan biodiversiti berdasarkan hasil kajian penilaian dan pengenalpastian biodiversiti dalam kawasan ladang ASPA.

5.0 METODOLOGI

5.1 Pengumpulan dan Penilaian Survei Fauna

Kaedah kajian yang digunakan ialah tinjauan transek, di mana penyelidik berjalan di sepanjang garisan transek (Transect Line) yang ditetapkan (jika boleh) dan mendokumentasikan spesies tipikal dan dominan yang terdapat dalam kawasan kajian berdasarkan rekod penglihatan dan tinjauan visual bagi kawasan di dalam dan sekitar kawasan plot. . Selain itu, model kamera digital Olympus, kamera digital Nikon P900, buku rujukan burung, dan buku nota digunakan untuk pemerhatian terus dalam kajian fauna ini.

Bersama-sama garisan transek, perangkap kamera telah dipasang dan dipasang seperti yang ditunjukkan dalam **Rajah 5.1**. Selain itu, sebarang gangguan tanah, tapak kaki haiwan atau najis yang disebabkan oleh fauna dan gangguan fizikal kepada tumbuhan turut direkodkan.

Sumber : Field Survey, 2022.

Rajah 5.1 : Pemasangan Perangkap Kamera

6.0 PENILAIAN DAN DATA KAWASAN SENSITIF BIODIVERSITI

6.1 Kawasan Sensitif Biodiversiti

Butiran di bawah menyenaraikan kawasan sensitif biodiversiti seperti **Jadual 6.1**.

Jadual 6.1 : Kawasan Sensitif

ASPA	Hutan Simpan	Sungai	Kawasan Pelindungan Hidupan Liar/Santuari	Lain-Lain /Kampung Orang Asli
Sungai Jeram	Hutan Simpan Bukit Ibam	Sg. Jeram	Tiada	Kg. Ganoh Kg. Kemomoi

6.2 Kawasan Penilaian

Penilaian dijalankan dengan mengambil kira faktor risiko di mana ladang berhampiran dengan kawasan sensitif biodiversiti, mempunyai risiko atau kesan yang ketara terhadap biodiversiti dan memerlukan perancangan atau pelan tindakan khas untuk pengurusan biodiversiti. Penilaian mendapati tiada isu pencemaran di semua kawasan penilaian walaupun memerlukan sedikit penambahbaikan dalam aktiviti perladangan berisiko yang akan memberi kesan kepada biodiversiti seperti penanaman semula, penebangan hutan, penggunaan racun perosak, dan sebagainya.

6.3 Papan Tanda

Pemeriksaan mendapati setiap ladang mempunyai garis sempadan yang jelas untuk membezakan antara kawasan ladang dan kawasan sensitif biodiversiti, namun papan tanda yang kurang jelas diletakkan di sempadan kawasan sensitif biodiversiti yang boleh memberi maklumat kepada semua pihak tentang keperluan untuk menerima pakai prosedur syarikat apabila di kawasan.

7.0 PENEMUAN

Kehidupan haiwan agak pelbagai, terdiri daripada kepelbagaian tinggi mamalia, burung (avifauna), reptilia dan amfibia (herpetofauna). Kepelbagaian ini disebabkan oleh habitat sedia ada di kawasan kajian dan mengandungi atribut ekologi, fungsi ekosistem dan fungsi sosial yang pelbagai. Sebarang kehadiran spesies, kawasan hutan atau ekosistem yang jarang ditemui dan terancam dilindungi di dalam ladang yang telah direkodkan semasa kajian dijalankan.

Tinjauan lapangan dan dokumentasi merekodkan sembilan (9) spesies mamalia, 19 spesies burung dan seekor spesies reptilia daripada pemerhatian langsung di sepanjang garisan transek dan melalui *camera trap*. Sementara itu, terdapat beberapa tapak kaki mamalia, najis yang ditinggalkan oleh hidupan liar beserta sarang-sarang burung telah direkodkan sepanjang pemerhatian di lapangan. Kebanyakan burung adalah spesies tipikal yang mempunyai kepentingan pemuliharaan yang sedikit, terdiri daripada persekitaran yang terganggu yang sama. Namun begitu, salah satu daripadanya telah terancam mengikut IUCN *Red List of Threatened Species* serta dilindungi di bawah Akta Pemuliharaan Hidupan Liar 2010 (Akta 716) dan pindaan seterusnya seperti yang disenaraikan dalam **Jadual 7.1**. Antara spesies yang disenaraikan dalam IUCN *Red List of Threatened Species* sebagai haiwan yang terancam (spesies *Endangered*, *Vulnerable* dan *Near Threatened*) adalah; Asian Tapir, Leopard, Javan Myna dan Streaked Bulbul seperti yang direkodkan dalam **Jadual 7.2**. **Jadual 7.3** menunjukkan hidupan fauna yang direkodkan dengan *camera trap*, manakala **Jadual 7.4** menunjukkan sarang burung, kesan tapak kaki mamalia dan najis hidupan liar yang ditemui di seluruh kawasan penilaian.

Jadual 7.1 : Senarai Hidupan Fauna yang Dikenal pasti di Sekitar Kawasan Penilaian

No.	Famili	Spesies	Nama Lokal	IUCN Red List	WCA
Mammalia					
1	Suidae	<i>Sus scrofa</i>	Wild Boar	LC	P
2	Tapiridae	<i>Tapirus indicus</i>	Asian Tapir	EN	TP
3	Viverridae	<i>Paradoxurus hermaphroditus</i>	Common Palm Civet	LC	NL
4	Felidae	<i>Panthera pardus</i>	Leopard	VU	TP
5	Viverridae	<i>Viverra zibetha</i>	Large Indian Civet	LC	TP
6	Felidae	<i>Prionailurus bengalensis</i>	Leopard Cat	LC	TP
7	Muridae	<i>Rattus norvegicus</i>	Norway Rat	LC	NL
8	Tupaiaidae	<i>Tupaia glis</i>	Common treeshrew	LC	TP
9	Tragulidae	<i>Tragulus kanchil</i>	Lesser Oriental Chevrotain	LC	NL
Burung					
1	Estrildidae	<i>Lonchura maja</i>	White-headed Munia	LC	P
2	Ploceidae	<i>Ploceus philippinus</i>	Baya Weaver	LC	P
3	Sturnidae	<i>Acridotheres javanicus</i>	Javan Myna	VU	NL
4	Pycnonotidae	<i>Pycnonotus analis</i>	Sunda Yellow-vented Bulbul	LC	NL
5	Columbidae	<i>Spilopelia chinensis</i>	Spotted Dove	NA	NL
6	Rallidae	<i>Amaurornis phoenicurus</i>	White-breasted Waterhen	LC	P
7	Passeridae	<i>Passer montanus</i>	Eurasian Tree-sparrow	LC	NL
8	Phasianidae	<i>Gallus gallus</i>	Red Junglefowl	LC	P
9	Cuculidae	<i>Centropus sinensis</i>	Greater Coucal	LC	TP
10	Sturnidae	<i>Acridotheres tristis</i>	Common Myna	LC	NL
11	Estrildidae	<i>Lonchura punctulata</i>	Scaly-breasted Munia	LC	P
12	Columbidae	<i>Geopelia striata</i>	Zebra Dove	LC	NL
13	Pycnonotidae	<i>Microtarsus atriceps</i>	Black-headed Bulbul	LC	NL
14	Pycnonotidae	<i>Ixos malaccensis</i>	Streaked Bulbul	NT	TP
15	Muscicapidae	<i>Copsychus saularis</i>	Oriental Magpie Robin	LC	P

No.	Famili	Spesies	Nama Lokal	IUCN Red List	WCA
16	Estrildidae	<i>Lonchura atricapilla</i>	Black-headed Munia	LC	NL
17	Alcedinidae	<i>Halcyon smyrnensis</i>	White-throated Kingfisher	LC	TP
18	Cisticolidae	<i>Orthotomus sutorius</i>	Common Tailorbird	LC	TP
19	Columbidae	<i>Chalcophaps indica</i>	Common Emerald Dove	LC	NL
Reptilia					
1	Varanidae	<i>Varanus salvator</i>	Asian Water Monitor	LC	P

* Nota: **TP** = "Totally Protected"; **P** = "Protected" ; **NA** = "Not Available"; **EN** = "Endangered" ; **VU** = "Vulnerable"; **NT** = "Near Threatened" ; **LC** = "Least Concern"; **NE** = "Not Evaluated"; **R** = "Resident"; **M** = "Migrant"

Jadual 7.2 : Burung-Burung yang Dilihat dalam Kawasan Penilaian

	
White-headed Munia (<i>Lonchura maja</i>)	Baya Weaver (<i>Ploceus philippinus</i>)
	
Javan Myna (<i>Acridotheres javanicus</i>)	Baya Weaver (<i>Ploceus philippinus</i>)

Sunda Yellow-vented Bulbul
(*Pycnonotus analis*)

Spotted Dove
(*Spilopelia chinensis*)

White-breasted Waterhen
(*Amaurornis phoenicurus*)

Eurasian Tree-sparrow
(*Passer montanus*)

Red Junglefowl
(*Gallus gallus*)

Greater Coucal
(*Centropus sinensis*)

Common Myna
(*Acridotheres tristis*)

Juvenil

Scaly-breasted Munia
(*Lonchura punctulata*)

Zebra Dove
(*Geopelia striata*)

Black-headed Bulbul
(*Microtarsus atriceps*)

Streaked Bulbul
(*Ixos malaccensis*)

Oriental Magpie Robin
(*Copsychus saularis*)

	
<p>Black-headed Munia (<i>Lonchura atricapilla</i>)</p>	<p>White-throated Kingfisher (<i>Halcyon smyrnensis</i>)</p>
	
<p>Common Tailorbird (<i>Orthotomus sutorius</i>)</p>	

Sumber : Kajian Kawasan, 2022.

Jadual 7.3 : Hidupan Fauna yang Kelihatan di 'Camera Trap'

Mammalia	
	
<p>Wild Boar (<i>Sus scrofa</i>)</p>	<p>Asian Tapir (<i>Tapirus indicus</i>)</p>

Common Palm Civet
(*Paradoxurus hermaphroditus*)

Leopard
(*Panthera pardus*)

Large Indian Civet
(*Viverra zibetha*)

Leopard Cat
(*Prionailurus bengalensis*)

Norway Rat
(*Rattus norvegicus*)

Common treeshrew
(*Tupaia glis*)

Lesser Oriental Chevrotain
(*Tragulus kanchil*)

Burung	
 <p>2022-07-31 3:31:19 PM M 2/3 24°C</p>	 <p>2022-07-23 8:13:01 AM M 2/3 23°C</p>
Jantan	Betina
Red Junglefowl <i>(Gallus gallus)</i>	
 <p>2022-07-16 8:11:05 AM M 2/3 23°C</p>	 <p>2022-08-08 5:14:15 PM M 3/3 26°C</p>
Common Emerald Dove <i>(Chalcophaps indica)</i>	Sunda Yellow-vented Bulbul <i>(Pycnonotus analis)</i>
 <p>2022-07-26 5:10:14 PM M 1/3 31°C</p>	
Spotted Dove <i>(Spilopelia chinensis)</i>	
Reptilia	
 <p>2022-08-09 1:58:12 PM M 3/3 28°C</p>	
Asian Water Monitor <i>(Varanus salvator)</i>	

Sumber : Kajian Kawasan, 2022.

Jadual 7.4 : Kesan-Kesan Hidupan Liar dalam Kawasan Penilaian

Sarang Burung

Kesan Tapak Kaki Mamalia

Najis Haiwan Liar

Sumber : Kajian Kawasan, 2022.

8.0 REKOD KONFLIK HIDUPAN LIAR

Dalam pada itu, pihak pengurusan ladang hanya akan menghalau mana-mana hidupan liar jika berlaku kes serangan atau konflik manusia dan hidupan liar. Racun perosak hanya akan digunakan pada tanaman ladang untuk mengelakkan perosak. Semasa penilaian, tiada bangkai hidupan liar dikesan dan direkodkan. Rekod sebarang lampiran yang disebabkan oleh fauna hidupan liar adalah seperti di **Jadual 8.1**.

Jadual 8.1 : Rekod Serangan Hidupan Liar yang Pernah Dicatatkan dalam Kawasan Penilaian

ASPA	Hidupan Liar	Jumlah Kes Serangan	Tarikh Serangan Terkini	Lokasi	Tindakan yang Diambil
Sungai Jeram	Tiada	Tiada	Tiada	Tiada	Tiada

9.0 PELAN PENGURUSAN BIODIVERSITI

Pelan pengurusan biodiversiti dibangunkan dan digunakan oleh pasukan pengurusan untuk mengekalkan atau meningkatkan nilai biodiversiti semasa fasa operasi dan selepas penutupan dalam aktiviti perladangan, dan untuk menentukan risiko ke atas manusia dan peluang ke atas tanaman ladang. Pihak ladang ASPA perlu bekerjasama dengan PERHILITAN dalam menyelesaikan konflik manusia-hidupan liar. PERHILITAN juga memberi rekomendasi bahawa penyediaan tong-tong sampah bertutup atau dengan ciri-ciri lain yang tidak menarik perhatian monyet dan haiwan liar yang lain daripada tertarik ke kawasan perumahan pekerja sewaktu mereka mencari makanan. Pemilik ladang seharusnya memastikan pekerja-pekerja ladang tidak melakukan aktiviti pemburuan haram ataupun mengeluarkan hasil hutan secara haram. Pelan pengurusan biodiversiti yang boleh dikendalikan oleh pemilik atau pengurus ladang adalah seperti di **Jadual 9.1**.

Sementara itu, sekiranya terdapat haiwan liar yang terancam yang kelihatan melintasi dalam kawasan ladang, seperti Tapir atau Harimau Bintang (Leopard) seperti yang dinyatakan dalam penemuan di atas, pihak ladang ASPA perlu merekodkan serta melaporkan ke pihak PERHILITAN. Sehubungan dengan itu, haiwan liar ini perlu dipindahkan ke hutan yang lain atas arahan dan perbincangan dengan pihak PERHILITAN. Pelan pengurusan kehidupan liar yang boleh dikendalikan oleh pemilik atau pengurus ladang adalah seperti di **Jadual 9.2**.

Jadual 9.1 : Pelan Pengurusan Biodiversiti

Konflik Hidupan Liar	Pelan Tindakan	Tanggungjawab	Masa
Serangan Hidupan Liar	<ul style="list-style-type: none"> i. Mengekalkan kaedah sedia ada untuk menghalau hidupan liar. ii. Rujuk kepada agensi berkaitan jika serangan itu menyebabkan kerugian besar kepada syarikat. 	Pengurus	Sekerapnya
Kekurangan Informasi Biodiversiti	Merangka latihan mengenai biodiversiti untuk semua pekerja dan kakitangan.	Pengurus	Sekerapnya
Pemburuan Haram	<ul style="list-style-type: none"> i. Papan tanda larangan memburu, menceroboh dan menangkap ikan diletakkan di kawasan sensitif biodiversiti. ii. Rondaan keselamatan harian di kawasan sensitif biodiversiti. iii. Memberi maklumat kepada agensi berkaitan sekiranya berlaku pemburuan haram. 	Pengurus	Sekerapnya
Penangkapan dan pengumpulan Hidupan Liar (e.g. Burung)	<ul style="list-style-type: none"> i. Larangan melindungi sebarang jenis burung di dalam premis syarikat termasuk pejabat, perumahan kakitangan dan perumahan pekerja. ii. Pemeriksaan mingguan di perumahan untuk memastikan tiada hidupan liar disimpan di kawasan itu. Menyediakan risalah berkenaan larangan menangkap sebarang hidupan liar di rumah-rumah pekerja. 	Pengurus	Sekerapnya
Pengisytiharan Santuari Hidupan Liar	Mengisytiharkan kawasan yang belum dibangunkan dalam kawasan ladang sebagai Perlindungan Hidupan Liar.	Pengurus	Sekerapnya

Jadual 9.2 : Pelan Pengurusan Hidupan Liar

Hidupan Liar	Konflik Manusia-Hidupan Liar	Langkah Mitigasi
<p>Asian Tapir (<i>Tapirus indicus</i>)</p>	<p>Manusia boleh memburu hidupan liar ini untuk kulit atau sebarang sebab eksotik. Boleh menyebabkan gangguan kepada projek. Boleh menyebabkan kerosakan kepada ladang dan tanaman penduduk kampung.</p>	<p>Perangkap/tangkap dan pindahkan atau hantar ke Pusat Penyelamat Hidupan Liar Negara. Pihak ladang akan menyediakan perangkap sangkar atas cadangan PERHILITAN. Arah penebangan hutan hendaklah ke arah hutan yang tinggal berdekatan supaya haiwan boleh berhijrah ke sana. Tangkap dan pindahkan adalah disyorkan jika haiwan itu menjadi perosak kepada ladang atau harta milik ladang.</p>
<p>Leopard (<i>Panthera pardus</i>)</p>	<p>Manusia boleh memburu hidupan liar ini untuk kulit atau sebarang sebab eksotik. Boleh menyebabkan gangguan keselamatan kepada pekerja.</p>	<p>Memerangkap/menangkap dan menempatkan semula.</p> <p>Papan tanda "Dilarang memburu hidupan liar" hendaklah dipasang di semua pintu masuk ke harta itu.</p> <p>Dapatkan nasihat dan bekerjasama dengan PERHILITAN jika timbul sebarang konflik.</p>

Hidupan Liar	Konflik Manusia-Hidupan Liar	Langkah Mitigasi
Javan Myna <i>(Acridotheres javanicus)</i>	Manusia memburu hidupan liar untuk dijadikan haiwan peliharaan.	Arah pembukaan hutan harus membolehkan mereka berhijrah ke hutan berhampiran dan memulakan koloni baru di sana.
Streaked Bulbul <i>(Ixos malaccensis)</i>	Manusia memburu hidupan liar untuk dijadikan haiwan peliharaan.	Papan tanda "Dilarang memburu hidupan liar" hendaklah dipasang di semua pintu masuk ke harta itu. Dapatkan nasihat dan bekerjasama dengan PERHILITAN jika timbul sebarang konflik.

10.0 KESIMPULAN

Pengenalpastian biodiversiti di ladang kelapa sawit ASPA telah menunjukkan kewujudan atau kehadiran biodiversiti di kawasan ladang dan pelan tindakan pengurusan untuk menangani empat (4) isu utama berkaitan biodiversiti. Keputusan penilaian dan pelan pengurusan yang terhasil hendaklah dinilai semula jika terdapat hidupan liar baharu yang dikenal pasti atau sebarang isu berkaitan hidupan liar baharu.